

Ks. Waldemar BARTOCHA*

EKLEZJOLOGIA EPISKOPATU W ODNOWIONEJ LITURGII

Treść: Wstęp; 1. Wiąż nupcjalna biskupa z Kościołem lokalnym; 2. Biskup ikoną ontyczności i sakramentalności Kościoła partykularnego; 3. Kościół katedralny i katedra biskupa – dwie ikony Kościoła partykularnego; Zakończenie; Streszczenie; Summary: Ecclesiology of the episcopate in renewed liturgy.

Słowa kluczowe: eklezjologia episkopatu, święcenia biskupie, pierścień biskupi, oblubieniec Kościoła, Kościół partykularny, kościół katedralny, katedra biskupia, kościół konkatedralny.

Keywords: ecclesiology of the episcopate, episcopal orders, the episcopal ring, the spouse of Church, particular Church, cathedral church, bishop's cathedral, concathedral church.

Wstęp

Sobór Watykański II w dwóch zasadniczych dokumentach, jakimi są Konstytucja o liturgii świętej „Sacrosanctum Concilium” oraz Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”, wskazuje na istnienie ścisłej więzi pomiędzy Kościołem a celebracją liturgiczną, także między eklezjologią a liturgią. Można mówić o istnieniu procesu osmozy pomiędzy liturgią i Kościołem¹. Pierwszy z dokumentów, który przyczynił się do ponownego

* Autor jest księdzem archidiecezji łódzkiej. Jest drem liturgiki i adiunktem w Katedrze Teologii Liturgii WT UKSW.

¹ Por. P.D. Scardilli, *Nella liturgia la manifestazione della Chiesa. I nuclei ecclesiologicali in*

okrycia znaczenia liturgii dla życia Kościoła, uwypukla prawdę, iż sprawowanie liturgii, zwłaszcza sprawowanie sakramentów, warunkuje sakramentalny byt Kościoła. Natomiast konstytucja o Kościele rozwija teologię Mistycznego Ciała Chrystusa w optyce liturgicznej Eucharystii i pozostałych sakramentów, które są miejscem i sposobem budowania Kościoła. W tym kontekście liturgia jako celebrowanie Chrystusowych misterii zbawienia staje się „locus theologicus” dla eklezjologii. Eklezjologia soborowa odcisnęła swoje piętno na reformie liturgicznej. Została rozwinięta i pogłębiona w posoborowych dokumentach i księgach liturgicznych².

Celem artykułu jest ukazanie głównych linii eklezjologii episkopatu, jakie odsłaniają się w świetle analizy posoborowych ksiąg liturgicznych. Zanim jednak zostaną wyodrębnione zasadnicze wektory eklezjologii episkopatu należy wydobyć w pierw s oborowe modele eklezjologiczne obecne w „lex orandi”. Na ich tle uwidocznia się relacje zachodzące w trójmianie: Chrystus – biskup – Kościół na płaszczyźnie liturgii Kościoła.

Dokumenty Soboru Watykańskiego II prezentują następujące modele eklezjologiczne: Mistyczne Ciało Chrystusa, Lud Boży, wspólnota (communio) ludzi z Bogiem w Chrystusie, oraz sakrament zbawienia. Spośród nich wyłaniają się na pierwszy plan zwłaszcza dwie koncepcje Kościoła: Kościół jako Ciało Chrystusa i Kościół jako sakrament. Obydwa modele eklezjologiczne stanowią dwa filary soborowej eklezjologii. One wzajemnie się dopełniają i ukazują hermeneutykę ciągłości w nauczaniu o Kościele³. Prawda ta uwidacznia się już w KL 2 i 7. Dopełnieniem tej soborowej wizji misterium Ludu Bożego są obrazy biblijne Kościoła jako: owczarni (J 10,1-10), roli uprawnej lub Roli Bożej (1Kor 3,9; Mt 13,1-43), „Bożej budowli” (1Kor 3,9), świątyni Bożej na ziemi (1P 1,23; 2,4-5), Świątyni Ducha Świętego (1Kor 3,16; Rz 8,1 nn; 12,11; 15,16) „Miasta Świętego” (Ap 21,1-2),

„Sacrosanctum concilium”, Assisi 1963, s. 23-25. A. M. Triacca udowadnia odwołując się do tekstów patrystycznych i starożytnych świadectw liturgicznych aksjomat: *ecclesia facit liturgiam et liturgiam facit ecclesiam*. Liturgia w swej wewnętrznej istocie objawia Kościół. Poprzez pojęcie eklezjologii liturgicznej Triacca z jednej strony rozumie rzeczywistość Kościoła, jaka wyłania się z analizy źródeł liturgicznych, a z drugiej dostrzega w niej konkretną postawę życiową, właściwą wspólnocie chrześcijańskiej, która gromadząc się na liturgii uwidacznia i urzeczywistnia w określonych współrzędnych czasu i przestrzeni Kościół. Mając na względzie obydw a aspekty Triacca dokonuje rozróżnienia pomiędzy eklezjologią statyczną i eklezjologią liturgiczną dynamiczną – por. A.M. Triacca, *La perennità dell'assioma „Ecclesia facit liturgiam et liturgia facit Ecclesiam”*. *Osmosi tra pensiero dei Padri e preghiera liturgica*, w: *Ecclesiologia e catechesi patristica*. „Sentirsi Chiesa”, red. S. Felici [Biblioteca di Scienze Religiose 46], Roma 1982, s. 255-294.

² Por. D. Sartore, *Chiesa e liturgia*, w: *Liturgia*, D. Sartore, A.M. Triacca, C. Cibien (red.), Cinisello Balsamo (Milano) 2001, s. 400.

³ Por. B. Migut, *Teologiczny kontekst odnowy liturgicznej po Vaticanum II*, „Studia Liturgiczne”, t. IX, Cz. Krakowiak, W. Pałęcki (red.), Lublin 2013, s. 44.

„niepokalanej oblubienicy niepokalanego Baranka” (Ap 19,7; 21,2.9; 22,17; Ef 5,24-29)⁴. Poszczególne modele eklezjologiczne oraz biblijne tytuły i obrazy Kościoła przewijają się przez posoborowe księgi i kodeksy liturgiczne, zwłaszcza przy charakterystyce liturgicznej posługi biskupa⁵.

1. Wiąż nupcjalna biskupa z Kościołem lokalnym

Kard. Joseph Ratzinger, przedstawiając definicję istoty liturgii w świetle Konstytucji „*Sacrosanctum concilium*”, odwołuje się do modelu eklezjologicznego Kościoła – Oblubienicy. Stwierdza, iż liturgia polega na doświadczaniu oblubieńczej tajemnicy Chrystusa i Kościoła, czyli jest wydarzeniem nupcjalnym⁶. KL 7, wyjaśniając sposoby obecności wcielonego Syna Bożego w czynnościach liturgicznych, posługuje się biblijnym motywem oblubieńczej miłości, by opisać relację, jaka konstytuuje się pomiędzy Chrystusem a Kościołem na płaszczyźnie liturgii. Obecność Kyriosa w liturgii Kościoła nie jest obecności statyczną, lecz dynamiczną, czyli pełną zbawczej, przemieniającej mocy i miłości, jaka łączy Oblubieńca z Oblubienicą. Ta sama kategoria wiążi nupcjalnej występuje w KL 84 i 85, gdzie jest mowa o modlitwie liturgicznej jako o dialogu Oblubienicy z Oblubieńcem. W analogiczny

⁴ Por. Cz. Bartnik, *Kościół*, Lublin 2009, s. 30-33; B. Migut, *Teologia liturgii Konstytucji o liturgii „Sacrosanctum Concilium” w perspektywie hermeneutyki ciągłości*, w: *Źródło i szczyt. Konstytucja o liturgii świętej «Sacrosanctum Concilium» dzisiaj*, K. Porosło (red.), Kraków 2011, s. 119-126.

⁵ W „Pontyfikale rzymskim” w „Obrzędach święceń biskupa” można wyodrębnić następujące modele eklezjologiczne oraz obrazy Kościoła: Kościół jako Ciało Mistyczne Chrystusa (nr 40); Kościół jako Boża Oblubienica (nr 26, 51), Kościół jako Matka (nr 38), Kościół jako Lud Boży (nr 40), Kościół jako Owczarnia Chrystusa (nr 39, 54), Kościół jako świątynia Boża (nr 25, 47) – por. Pontificale Romanum, *De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*, editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis MCMXC; Pontyfikał rzymski, *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów* (wydanie drugie wzorcowe), Katowice 1999 (dalej=ObŚwBp). Cały szereg modeli eklezjologicznych oraz obrazów Kościoła można odnaleźć także w „Ceremoniale liturgicznej posługi biskupów”. Z analizy tego kodeksu liturgii biskupiej, który nie jest księgą liturgiczną w ścisłym znaczeniu tego słowa wynurzają się między innymi następujące tytuły i obrazy Kościoła: Kościół jako Mistyczne Ciało Chrystusa (CLPB 29, 55, 1185); Kościół jako *communio* (CLPB 1, 18, 21, 42); Kościół jako Lud Boży (CLPB 2, 20, 48, 51, 119, 274, 383); Kościół jako świątynia Boga żywego (CLPB 43, 880); Kościół jako budowla Boża (CLPB 856), Kościół jako Pańska Owczarnia (CLPB 3, 10, 119) – por. *Caeremoniale Episcoporum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatum*, editio typica, Città del Vaticano 2008 (dalej=CE); *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Jana Pawła II dostosowany do zwyczajów diecezji polskich* (wydanie wzorcowe), Katowice 2013 (dalej=CLPB).

⁶ Por. J. Ratzinger, *Opera omnia*, wydanie polskie, K. Gózdź, M. Górecka (red.), t. XI: *Teologia liturgii*, przekład: W. Szymona, Lublin 2012, s. 637.

sposób także w KL 102 pojawia się tytuł „Boski Oblubieniec” w odniesieniu do Chrystusa, którego misterium paschalne Kościół wspomina i uobecnia w celebracjach roku liturgicznego⁷. Skoro biskup reprezentuje symbolicznie i skutecznie działanie Chrystusa Głowy odnoszące się do Ciała oraz jest gwarantem jedności misji jednego Kościoła w martyria, leiturgia i diakonia, to zatem powinien „miłować Kościół miłością Chrystus Oblubieńca i być w Kościele sługą jego jedności”⁸.

W świetle odnowionej liturgii relację biskupa z Kościołem można zatem rozpatrywać w kategoriach więzi nupcjalnej łączącej oblubieńca z Oblubienicą. Chociaż obraz Kościoła – Oblubienicy Chrystusa nie jest jednym z dominujących modeli eklezjologicznych, obecnych w „Pontyfikale rzymskim” czy w „Ceremoniale biskupów”⁹, to jednak do niego odwołują się księgi liturgiczne przedstawiając interpretację teologiczną nałożenia pierścienia w obrzędach wyjaśniających sakramentu święceń biskupa. W liturgii posoborowej pierścień jest oznaką wiary oraz oblubieńczej więzi biskupa z Kościołem¹⁰. Pierwotna interpretacja nałożenia pierścienia, której autorem był św. Izydor z Sewilli różniła się od tej współczesnej. Według św. Izydora z Sewilli pierścień biskupi jest znakiem godności oraz symbolem autorytetu, władzy biskupa¹¹. Ta interpretacja zostanie następnie przejęta i rozwinięta przez średniowieczne pontyfikale, które odwołując się do tekstów biblijnych uwypuklają pełnię władzy biskupiej w materii dotyczącej zbawienia człowieka, na przykład w zakresie posługi jednania. W „Pontyfikale rzymsko-germańskim” porównuje się biskupa do ojca rodziny, który ze swego skarbcza wydobywa rzeczy nowe i stare (Mt 13,52) ze względu na wieczne zbawienie swojej owczarni¹².

Przeniknięcie idei zaślubin do obrzędów wyjaśniających święceń biskupich, w celu wyrażenia natury więzi istniejącej pomiędzy biskupem a Kościołem, nastąpiło w X wieku. Symbolika pierścienia jako symbolu wzajemnej miłości i wierności została zaczerpnięta z obrzędów małżeństwa. Od początku VII wieku nowożeńcy w Europie centralnej i w Hiszpanii na

⁷ Por. C. Militello, *La Chiesa «il corpo crismato»*. *Trattato di ecclesiologia*, Bologna 2003, s. 230-231.

⁸ Por. Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja «Pastores gregis» o biskupie służce Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata* (dalej=PGr), Kraków 2003, nr 13.

⁹ Por. J. Theisen, *Episcopal liturgy as a theological locus for ecclesiology*, „Ecclesia Orans” 12 (1995), s. 29.

¹⁰ Por. ObŚwBp 26, 51; CLPB 58, 525.

¹¹ Por. Sancti Isidori Hispalensis Episcopi, *De ecclesiasticis officiis*, Liber II: De origine ministrorum, Caput 5: De sacerdotio, 12, PL 83, 784: *Datur et annulus propter signum pontificalis honoris, vel signaculum secretorum*.

¹² Por. *Pontificale romano-germanico*, w: *Studi e Testi*, t. II, wyd. C. Vogel, Città del Vaticano 1963, LXIII, 39.

oczach kapłana i świadków wymieniają między sobą obrączki¹³. W formu-
łach błogosławieństwa i nałożenia pierścienia biskupiego, zamieszczonych
w Pontyfikalach z Aurillac i Sens podkreśla się, że biskup przyjmując pier-
ścień nie tylko partycypuje w tajemnicy Chrystusa i Kościoła, ale ma obo-
wiązek strzec i bronić Oblubienicy wcielonego Syna Bożego, która została
powierzona jego pasterskiej pieczy¹⁴.

Genezy przyjęcia symboliki wierności ślubnej na oznaczenie relacji on-
tyczno-sakramentalnej istniejącej pomiędzy następcami apostołów a Ko-
ściołem należy doszukiwać się w tekstach biblijnych i patrystycznych. Sam
Chrystus wskazuje na siebie jako na Oblubieńca. Posługując się metaforą
godów weselnych przekazuje swoim uczniom prawdę o nadejściu czasów
mesjańskich i zapowiada swoją pasję, która stanie się poematem miłości dla
Kościoła, Jego Oblubienicy (por. Mk 2,18-20). Natomiast w przypowieści
o pannach roztropnych i nierozsądnych (Mt 25,1-13) odsłania się escha-
tyczna ikona Chrystusa Oblubieńca. Metaforyczny obraz wejścia do sali
weselnej roztropnych panien z oblubieńcem symbolizuje bowiem paruzję
i ucztę w Królestwie niebieskim. Św. Paweł oblubieńcze zjednoczenie Zba-
wiciela z Kościołem określa mianem „wielkiej tajemnicy” (Ef 5,32). Partycy-
pują w niej na mocy sakramentu chrztu wszyscy członkowie jego Ciała, ra-
zem i każdy z osobna jako Oblubienica „poślubiona” Kyriosowi (por. KKK
796). Katechizm Kościoła Katolickiego ukazuje symbiozę obydwóch obra-
zów Kościoła: obraz Kościoła Mistycznego Ciała Chrystusa zostaje dopeł-
niony obrazem Kościoła Oblubienicy Zbawiciela. Zestawienie obydwóch
obrazów ze sobą pokazuje naturę interpersonalną jedności Kościoła, któ-
rej źródłem jest „caritas” rozlewana w naszych sercach przez udzielanego
nam Ducha (Rz 5,5). Kard. Joseph Ratzinger wyjaśniając metafizyczną treść
idei Ciała Chrystusa u Augustyna dochodzi do wniosku, iż Chrystus „jako
Głowa i jako Duch (...) jest nowym Adamem, Oblubieńcem i Małżonkiem
– podobnie jak zjednoczona z Chrystusem ludzkość jako Ciało jest nową
Ewą, niewiastą, oblubienicą i małżonką”. W miłości Oblubienica łączy się
z Oblubieńcem i w niej staje się ze swym Oblubieńcem jednym duchem.
W eklezjologii św. Augustyna połączenie dialektyki „corpus Christi” i „spi-
ritus Christi” stanowi paradygmat jedności Kościoła¹⁵.

Św. Tomasz z Akwinu wyjaśniając znaczenie teologiczne pierścienia,
który noszą członkowie „ordo episcoporum” stwierdza, iż symbolizuje on
tajemnicę więzi łączącej Kościół z Chrystusem. Biskup jest oblubieńcem

---

¹³ Por. J. Nowak, Świecenia biskupa, „Roczniki Teologiczne”, 49(2002) z. 8, s. 106.

¹⁴ Por. A. Santantoni, *L'ordinazione episcopale. Storia e teologia dei riti dell'ordinazione nelle antiche liturgie dell'Occidente*, Roma 1976, s. 161-162.

¹⁵ Por. J. Ratzinger, *Opera omnia, wydanie polskie*, K. Gózdź, M. Górecka (red.), t. I: *Lud Boży w nauce św. Augustyna o Kościele*, przekład: W. Szymona, Lublin 2014, s. 277-278.

Kościół na mocy faktu, iż zajmuje w nim miejsce wcielonemu Synowi Bożemu. We Wprowadzeniu do obrzędów święceń, które zawiera skondensowaną prezentację doktryny o sakramencie święceń i sposobach jego celebracji, uwypukla się prawdę o sakramentalnym utożsamieniu biskupa z Chrystusem Prorokiem, Kapłanem i Królem – Pasterzem¹⁶. W analogiczny sposób także „Ceremoniał biskupów” w kilku miejscach podkreśla więź ontyczną istniejącą pomiędzy biskupem a Zbawicielem¹⁷. Skoro biskup uosabia i uobecnia Chrystusa we wspólnocie eklezjalnej jako Jego sakrament czy „ikona”, to oznacza, że w analogiczny sposób tak, jak wcielony Syn Boży jest on oblubieńcem Kościoła. Podstawą sakramentalno-ontologiczną relacji oblubieńczej miłości, która wiąże biskupa z Kościołem są święcenia biskupie, które wyciskają na kandydacie do episkopatu święte znamię, będące rysem zwiększającego się w sposób progresywny w poszczególnych stopniach sakramentu święceń podobieństwa do Słowa Wcielonemu¹⁸. W święceniach biskupich zostaje wylana na biskupa mocą Ducha Świętego oblubieńcza miłość chrystyczna na sposób łaski sakramentalnej¹⁹. Podstawowym kluczem dla zrozumienia relacji istniejących w trójmianie Chrystus – biskup – Kościół jest kenoza Logosu objawiona w tajemnicy Wcielenia. W adhortacji posynodalnej „Pastores gregis” Ojciec Święty Jan Paweł II podkreśla, iż „żaden biskup nie może zapomnieć, że szczytem świętości pozostaje Chrystus Ukrzyżowany, w swym największym darze dla Ojca i dla braci w Duchu Świętym”²⁰.

2. Biskup ikoną ontyczności i sakramentalności Kościoła partykularnego

W posoborowych księgach liturgicznych odbija się jak w zwierciadle synteza soborowej eklezjologii w jej ujęciu sakramentalno – eucharystycznym. Otwiera ona nie tylko nowe horyzonty w rozwoju posoborowej teologii Kościoła partykularnego, ale przyczynia się również do intensyfikacji studiów nad naturą teologiczno – prawną relacji w trójmianie: biskup – Kościół partykularny – liturgia. Słuszna w tym przypadku wydaje się konstatacja P. Mariniego²¹. Według jego opinii pierwsze rozdziały „Ceremoniału biskupów” zawierają klucz do lektury teologicznej całej księgi, ponieważ wyrażają

¹⁶ Por. ObŚwBp 3.

¹⁷ Por. CLPB 5, 8.

¹⁸ Por. ObŚwBp 6.

¹⁹ Por. T. Goffi, *Il vescovo sposo della Chiesa*, w: *Il vescovo e la sua Chiesa, Quaderni teologici del Seminario di Brescia*, G. Canobbio, F. Dalla Vecchia, G.P. Montini (red.), Brescia 1996, s. 210-211.

²⁰ Por. PGr 13.

²¹ Por. P. Marini, *L'Éclésiologie de l'Épiscopat selon le Cérémonial des Évêques*, „La Maison – Dieu” 224 (2000) z. 4, s. 142.

w sposób jasny i głęboki teologię liturgiczną, która stanie się poprzez celebracje mistagogią, czyli konkretną manifestacją Kościoła modlącego się i celebrującego.

W rozdziale pierwszym „Ceremoniału”, poświęconemu charakterowi i znaczeniu liturgii biskupiej wychodzi się od ukazania godności Kościoła partykularnego, czyli tej przestrzeni, w której urzeczywistnia się kapłańska posługa biskupa²². Na relacji Kościół – Chrystus, wspólnota partykularna – biskup opiera się cała linia teologiczna wspomnianego kodeksu liturgii biskupiej²³. W definicji Kościoła partykularnego, skonstruowanej na podstawie doktryny zawartej w DB 11 i KK 23 na plan pierwszy wysuwa się figura biskupa²⁴, który przyczyniając się do rozkwitu życia liturgicznego, ożywia go, ponieważ uobecnia w nim wszystkie misteria Chrystusa i Kościoła Bożego²⁵. Wiąż genetyczno-ontyczna, jaka istnieje pomiędzy biskupem a Chrystusem, wyrażona w słynnym aksjomacie zaczerpniętym przez „Ceremoniał biskupów” z eklezjologii Ignacego Antiocheńskiego czyni biskupa ikoną ontyczności i sakramentalności Kościoła partykularnego. W tej optyce sakramentalny walor episkopatu staje się paradygmatem jedności Kościoła lokalnego. W osobie biskupa, który nim kieruje jako wikariusz i legat Chrystusa²⁶ koncentrują się jak promienie, które się schodzą, linie szerokiej komunii kościelnej: trynitarnej, apostoelskiej, komunii istniejącej pomiędzy poszczególnymi ogniwami w profilu hierarchicznym Kościoła partykularnego oraz komunii charyzmatów, urzędów i innych form obecności kościelnej, jakie istnieją w diecezji²⁷.

Sercem Kościoła jest Chrystus i Jego Pascha. Eucharystia uobecnia misterium paschalno – pneumatohagijne ze wszystkimi jego skutkami oraz kształtuje sposób egzystencji Kościoła, który powinien wzorować się na Chrystusie w swojej postawie posłuszeństwa wobec Boga Ojca i daru dla braci. Podczas Eucharystii Kościół partykularny przekształca się w Ciało Chrystusa²⁸. We wprowadzeniu teologiczno – pastoralnym do obrzędów święceń biskupa podkreśla się, iż „w każdej (...) wspólnocie ołtarza dzięki świętej posłudze biskupa, ukazuje się symbol miłości i jedności mistycznego Ciała Chrystusa”²⁹. W żywym portrecie Kościoła lokalnego, którym

²² Por. CE 1 – 4.

²³ Por. P. Llabres, *El Obispo y la Iglesia particular en el «Ceremonial de los obispos»*, „Phase” 162 (1987), s. 458.

²⁴ Por. CE 3.

²⁵ Por. K.P. Kyosse, *L'Évêque et la vie liturgique dans l'Église locale a la lumiere de SC 41 et des documents postconciliaires*, Roma 1991, s. 86.

²⁶ Por. CE 5.

²⁷ Por. P. Marini, art. cyt., s. 145-146.

²⁸ Tamże, s. 150.

²⁹ ObŚwBp 14.

jest celebrowanie eucharystyczne góruje bez wątpienia figura biskupa, jej przewodniczącego. W tym kontekście szczególnego znaczenia pastoralnego nabiera postulat wysuwany przez I. Oñatibię, aby w katechizacji o misterium Kościoła lokalnego nie zapominać o tym, że funkcja biskupa jest tutaj kluczem, bez którego nie można ani samemu zrozumieć ani innym wyjaśnić na czym polega złożona rzeczywistość tego istotnego elementu struktury eklezjalnej³⁰.

Skoro Eucharystia stanowi epifanię Kościoła powszechnego, zatem biskup, który jest „ikoną Chrystusa” we wspólnocie sprawującej kult, staje się zwornikiem komunii eklezjalnej między swoim Kościołem a Kościołem powszechnym. Trafna w tym kontekście wydaje się konkluzja, do jakiej dochodzi w swoich rozważaniach A. García Ibañez. Według jego opinii celebrowanie eucharystyczne, której przewodniczy biskup nie tylko odzwierciedla obraz Kościoła, nie tylko wyraża go w jego konstytutywnych i istotnych elementach, ale czyni go także obecnym i pełnym, ponieważ Eucharystia nie jest tylko źródłem jedności na płaszczyźnie Kościoła partykularnego, ale staje się przestrzenią, w której konstytuują się więzi komunii pomiędzy eucharystycznym zgromadzeniem lokalnym a wszystkimi członkami Mistycznego Ciała, którzy pozostają razem złączeni z Chrystusem w misterium „Christus Totus”³¹. W tej perspektywie szczególnej wartości eklezjologicznej nabiera nakaz o charakterze obligatoryjnym, który łączy udzielanie święceń biskupich z celebrowaniem eucharystycznym³² oraz zalecenie, aby biskup wyświęcony na terenie swojej diecezji przewodniczył koncelebrowaniu Liturgii eucharystycznej³³.

Obrzęd święceń biskupich w czasie Mszy świętej, w której licznie uczestniczy duchowieństwo i wierni świeccy jest epifanią Kościoła jako wspólnoty hierarchicznie uporządkowanej i uwypukla charakter kolegialny posługi kościelnej, ponieważ wszyscy obecni członkowie „ordo episcoporum” biorą czynny udział w udzielaniu święceń elektowi³⁴. Ta wizualizacja natury kolegialnej episkopatu na płaszczyźnie ontologiczno-sakramentalnej stała się możliwa dzięki nowym zasadom doktrynalnym i normatywnym, jeżeli chodzi o koncelebrowanie sakramentu święceń. Przed reformą liturgiczną Vaticanum II tylko trzech szafarzy mogło bezpośrednio uczestniczyć

³⁰ Por. I. Oñatibia, *La Eucaristía dominical, presidida por el obispo en su catedral, centro dinamico de la Iglesia local*, „Phase” 199 (1994), s. 34.

³¹ Por. A. García Ibañez, *Episcopato e comunione cattolica della Chiesa. La dimensione ecclesiale dell'Eucaristia celebrata dal vescovo*, w: *I vescovi e il loro ministero*, P. Goyret (red.), Città del Vaticano 2000, s. 129.

³² Por. *Wprowadzenie ogólne do ObŚw BpPiD*, 9.

³³ Por. ObŚwBp 27.

³⁴ Por. CLPB 501; ObŚwBp 16.

w procesie transmisji sukcesji apostołskiej, natomiast obecnie wszyscy biskupi są zaproszeni do koncelebrowania święceń biskupich i dzięki temu mają możliwość, za każdym razem, gdy uczestniczą w takim wydarzeniu, urzeczywistniać wewnętrzny impuls przekazywania łaski i władzy, właściwej dla stanu biskupiego. To pragnienie przekazywania innym, czego sami stali się dyspozytariuszami na mocy sakramentu sukcesji apostołskiej, wpisuje się w ontologię i w dynamikę sakramentalną episkopatu, w analogiczny sposób, jak w życie naturalne jest wpisany instynkt rozmnażania gatunku³⁵. Paralelizm, jaki się konstytuuje pomiędzy koncelebracją święceń biskupich a koncelebracją eucharystyczną, w której poza biskupami uczestniczą również prezbiterzy asystujący elektowi i niektórzy członkowie jego prezbiterium³⁶ nie tylko ukazuje jedność kapłaństwa i kolegialność episkopatu, ale także uwypukla sakramentalny walor święceń biskupich i pozwala zarówno w Eucharystii, jak i w episkopacie dostrzec źródło, z którego tryska życie Boże w Kościele pielgrzymującym na ziemi³⁷.

W serii modlitw wstawienniczych w nowych anaforach eucharystycznych uwypukla się prawdę, iż każda Eucharystia jest bezpośrednio związana z jednością episkopatu pod przewodnictwem papieża – Głowy Kolegium Biskupów³⁸. W tym sensie można zatem powiedzieć, że biskup jest ikoną ontyczności i sakramentalności Kościoła partykularnego, ponieważ zachowanie więzi komunii z nim stanowi gwarancję trwania w łączności z Chrystusem i Kościołem powszechnym oraz czyni daną wspólnotę lokalną otwartą ku perspektywie jedności i powszechności Kościoła³⁹.

³⁵ Por. G. Ferraro, *L'esperienza sacramentale della collegialità episcopale nel ministero di Benedetto XVI*, "Ephemerides Liturgicae" 121 (2007), s. 390-391.

³⁶ Por. CLPB 502; ObŚwBp 17.

³⁷ Por. G. Ferraro, art. cyt., s. 390.

³⁸ Por. *Mszal Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, s. 318*: „Spraw, aby lud Twój wzrastał w miłości razem z naszym Papieżem N., naszym Biskupem N., oraz całym duchowieństwem” (II Modlitwa eucharystyczna); s. 325*: „Utwierdź w wierze i miłości Twój Kościół pielgrzymujący na ziemi; a więc Twojego sługę, naszego Papieża N., naszego Biskupa N., wszystkich biskupów świata, duchowieństwo i cały lud odkupiony” (III Modlitwa eucharystyczna); s. 332*: „Pamiętaj Boże, o wszystkich, za których składamy tę Ofiarę: przede wszystkim o Twoim słudze, naszym Papieżu N., o naszym Biskupie N., o wszystkich biskupach i całym duchowieństwie...” (IV Modlitwa eucharystyczna); s. 340*: „Umacniaj w jedności wszystkich wezwanych do Twojego stołu: a więc naszego Papieża N., naszego Biskupa N., kapłanów, diakonów i cały lud chrześcijański” (V Modlitwa eucharystyczna, A); Błogosław naszego Papieża N., naszego Biskupa N. i nasz lud” (V Modlitwa eucharystyczna, B) „Umocnij swój lud Chlebem życia i Kielichem zbawienia; uczynj nas doskonałymi w wierze i miłości w jedności z naszym Papieżem N., i z naszym Biskupem N.” (V Modlitwa eucharystyczna, C); „Umocnij więź jedności między wiernymi i kapłanami i naszym Biskupem N., między biskupami i naszym Papieżem N.” (V Modlitwa eucharystyczna, D).

³⁹ Por. S. Czerwik, *Biskup i liturgia w świetle dokumentów Vaticanum II oraz odnowionych ksiąg liturgicznych*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 51 (1975) nr 4-5, s. 213.

Wspomnienie imienia papieża i biskupa miejsca w samym sercu celebracji eucharystycznej stanowi zatem ekspresję komunii nie tylko w wymiarze horyzontalnym, ale i wertykalnym, ponieważ biskup w tej konfiguracji pełni rolę promotora i animatora w procesie transmisji łaski zbawienia. Nie chodzi w tym przypadku tylko i wyłącznie o przestrzeganie jakiejś normy prawnej, ale o zasadę eklezjologiczną, która ma swoje uzasadnienie w tekstach patrystycznych⁴⁰ i starożytnych sakramentarzach⁴¹.

3. Kościół katedralny i katedra biskupa – dwie ikony Kościoła partykularnego

We wprowadzeniu teologicznym i pastoralnym do obrzędów święceń biskupich został podkreślony wewnętrzny i organiczny związek, jaki istnieje pomiędzy urzędem biskupa a kościołem katedralnym. Znajduje on swoje odzwierciedlenie w zaleceniu, aby ordynacja elekta, który ma być ustanowiony głową jakiejś diecezji odbywała się właśnie w kościele katedralnym⁴². On bowiem jest „matką wszystkich kościołów diecezji” oraz znakiem komunii i centrum życia liturgicznego⁴³. W hierarchii kościołów diecezji, kościół katedralny plasuje się na samym szczycie, ponieważ wskazuje na miejsce, z którego biskup naucza oraz przewodniczy czynnościom liturgicznym⁴⁴. Katedra jest świadkiem ważnych wydarzeń w historii Kościoła partykularnego⁴⁵.

„Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów” obok wymiaru materialnego uwypukla wyraźnie wymiar duchowy najważniejszej świątyni diecezji, kładąc w ten sposób szczególny nacisk na jej walor eklezjologiczny i kultyczny. W tej optyce kościół katedralny jawi się jako budowla będąca „znakiem (...) duchowej świątyni, która wznosi się w głębi dusz i jaśniej wspinałością łaski Bożej” oraz jest „wyrazistym obrazem czcigodnego

⁴⁰ Por. Ignacy Antiocheński, *Do Kościoła w Smyrnie*, VIII, 2, w: *Pierwsi świadkowie. Pisma ojców apostołskich*, tłum. A. Świderkówna, Kraków 1998, s. 138: „Gdzie pojawi się biskup, tam niech będzie wspólnota tak, jak gdzie jest Jezus Chrystus, tam i Kościół powszechny. Nie wolno bez biskupa ani chrzczyć ani sprawować agapy, lecz co on zatwierdzi, to i dla Boga będzie miłe. W ten sposób wszystko, co czynicie będzie pewne i ważne”.

⁴¹ Por. Mohlberg L. C., Eizenhöfer L., Siffrin P. (wyd.), *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae Ordinis a anni circuli* (Cod. Vat. Reg. Lat. 316), Paris Bibl. Nat. 7193, 41 (56) – Sacramentarium Gelasianum, Roma 1981, nr 1244: „...una cum famulo tuo papa nostro illo et antistite nostro illo episcopo (...)”.

⁴² Por. ObŚwBp 21.

⁴³ Por. CE 44.

⁴⁴ Por. S. Cichy, *Kościół katedralny i jego znaczenie w życiu diecezji*, „Ateneum Kapłańskie” 158(2012), z. 2(618), s. 213.

⁴⁵ Por. J. Miazek, *Katedralna msza stacyjna biskupa diecezjalnego*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 23(2010), nr 2, s. 144.

Kościoła Chrystusowego, który na całym świecie modli się, śpiewa i składa uwielbienie⁴⁶. W tym sensie można powiedzieć, że tworzy on przestrzeń liturgiczną, w której dokonuje się katabatycznie – anabatyczna wymiana błogosławieństw pomiędzy Bogiem w Trójcy Jedynym a wspólnotą Kościoła partykularnego, gdzie sakramentalnym łącznikiem jest osoba biskupa. Biskup występując w charakterze widzialnego ojca i pasterza wiernych oraz pierwszego liturga i mistagoga diecezji „wstawia się za swoimi braćmi i z tym samym ludem błaga Pana i dziękuje Mu, wskazując na prymat Boga i Jego łaski”⁴⁷.

Według „Ceremoniału” kościół katedralny powinien być zatem uważany za „ośrodek liturgicznego życia diecezji”⁴⁸, ponieważ w nim urzeczywistnia się „najwznioślejszy i święty akt «munus sanctificandi» biskupa, który niesie ze sobą równocześnie, jak sama liturgia, której przewodniczy, uświęcenie osób oraz kult i chwałę Bożą”⁴⁹. Chociaż biskup wykonuje swoją posługę uświęcania i kultu w całej diecezji, to jednak kościół katedralny jest miejscem właściwym, w którym on rozwija funkcję „szafarza łaski najwyższego kapłaństwa” wobec swojej owczarni⁵⁰, zwłaszcza gdy przewodniczy liturgii w dniach uroczystych, poświęca olej krzyżma oraz sprawuje święcenia⁵¹. Postać biskupa celebrującego liturgię w kościele katedralnym, który jest „jakby kościołem matką i centrum Kościoła partykularnego”⁵² wyraża całą swoją symbolikę poprzez obecność w ikonach przestrzeni liturgicznej, do jakich należą między innymi: katedra biskupa, ołtarz, prezbiterium, ambona lub ambony, chrzcielnica, zakrystia⁵³.

Zdaniem M. Augé dedykacja kościoła katedralnego może być rozpatrywana w kategoriach inicjacji chrześcijańskiej budynku reprezentującego i symbolizującego wspólnotę wiernych, powierzoną pasterskiej pieczy biskupa diecezjalnego. W analogiczny sposób, jak sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego są fundamentami całego życia chrześcijańskiego (KKK 1212), tak obrzęd poświęcenia obiektu, będącego „kościołem matką” w relacji do innych świątyń diecezji można potraktować jako konsekrację całego Kościoła partykularnego. W tym sensie celebrację rocznicy dedykacji kościoła katedralnego – według opinii wspomnianego liturgisty – można

---

⁴⁶ Por. CE 43.

⁴⁷ PGr 33.

⁴⁸ Por. CLPB 44.

⁴⁹ PGr 34.

⁵⁰ Por. M. Augé, *Il vescovo: «grande sacerdote del suo gregge» (Pastores gregis, 32 – 41)*, w: *Vescovi servitori del Vangelo per la speranza del mondo. Studi e commenti sull'esortazione postsinodale «Pastores gregis» di Giovanni Paolo II*, A. Montan (red.), Roma 2005, s. 336.

⁵¹ Por. CLPB 42.

⁵² Por. PGr 34.

⁵³ Por. P. Marini, art. cyt., s. 161-162.

porównać z „rocznicą chrztu całej wspólnoty chrześcijańskiej, w ostateczności ludu uświęconego poprzez Słowo i sakramenty, powołanego do wzrastania i rozwijania się, w analogii z ciałem ludzkim, do miary wielkości według pełni Chrystusa (por. Ef 4,13-16)”⁵⁴.

W kościele katedralnym znajduje się katedra biskupa, będąca symbolem jego władzy nauczania i rządzenia⁵⁵ oraz gwarancją apostolskości Kościoła partykularnego⁵⁶. Obecność katedry biskupiej „czyni z kościoła katedralnego przestrzenne i duchowe centrum jedności i komunii dla prezbiterium diecezjalnego i dla całego świętego Ludu Bożego”⁵⁷. Jak słusznie zauważa P. Tena Kościół katolicki i apostolski nie istnieje bez katedry biskupiej, to znaczy bez obecności sukcesji apostolskiej, zapewniającej świadectwo Ewangelii z autorytetem jej autentycznej interpretacji. W analogiczny sposób, jak nie istnieje wspólnota (komunia) eklezjalna bez ołtarza, wokół którego gromadzi się Lud Boży na celebracji pamiątki Chrystusowej Paschy. Podejmując refleksję nad walorem eklezjologicznym katedry biskupiej wspomniany powyżej liturgista dochodzi do konkluzji, iż w pewnym sensie możemy ją „relatywizować” jako taką. Skoro biskup jest znakiem i gwarantem sukcesji apostolskiej w swojej diecezji, to zatem tam, gdzie wykonuje swoją ewangeliczną funkcję, tam jest uosabiana katedra. Z drugiej jednak strony, gdy wierni gromadzą się w kościele katedralnym na celebracji liturgii wokół swojego biskupa i spotykają się tutaj z katedrą jako obiektem materialnym, to w tym przypadku staje się ona znakiem widzialnym tego, że Apostoł jest ciągle obecny w tym Kościele⁵⁸.

Katedra biskupia zajmuje zatem szczególne miejsce w przestrzeni liturgicznej kościoła katedralnego i posiada głęboką wymowę eklezjologiczną. W związku z tym „Ceremoniał biskupów” podaje szczegółowe wskazania, co do jej wyglądu, tak aby umieszczając ją, zwłaszcza w nowym budynku, czy dokonując jej renowacji, nie zatarto właściwej symboliki tego ważnego obiektu w architekturze każdego kościoła katedralnego. Katedra biskupia winna zatem być jedna i stała oraz należy ją umieścić w takim miejscu, aby „było widoczne, że biskup przewodniczy całej wspólnotie wiernych”⁵⁹. Zachowanie i przestrzeganie tych wymogów, które muszą być uwzględnione przy konstrukcji katedry biskupiej i jej właściwej lokalizacji w przestrzeni liturgicznej kościoła katedralnego sprawia, iż w czasie liturgii „z wysokości

⁵⁴ M. Augé, dz. cyt., s. 336.

⁵⁵ Por. CE 42.

⁵⁶ Por. J. López Martín, *Il vescovo, primo animatore dello spirito della liturgia*, „Rivista liturgica” 90 (2003) nr 2-3, s. 307.

⁵⁷ PGr 34.

⁵⁸ Por. P. Tena, *La catedral en la Iglesia local*, „Phase” 188 (1992), s. 98-99.

⁵⁹ CLPB 47.

swojej katedry biskup jawi się wobec zgromadzenia wiernych jako ten, który przewodniczy „in loco Dei Patris”⁶⁰.

Prawo zasiadania na katedrze jest prerogatywą biskupa diecezjalnego. W poszczególnych przypadkach może on zezwolić, aby inny biskup zasiadł na jego katedrze⁶¹. Nie mogą na niej natomiast zasiadać prezbiterzy, nawet jeżeli byłiby głównymi celebransami podczas celebracji liturgicznych w kościele katedralnym. „Ceremoniał biskupów” w sposób jasny i wyraźny reguluje tę kwestię stwierdzając, iż „krzesło dla prezbitera celebrującego winno być przygotowane w innym miejscu”. W tej perspektywie szczególnej wymowy eklezjalnej nabiera obrzęd objęcia katedry biskupiej przez biskupa wyświęcanego we własnym kościele katedralnym, który w strukturze ordynacji biskupiej jest przewidziany bezpośrednio po przekazaniu insygniów⁶². W zależności od miejsca, gdzie odbywały się święcenia (przy katedrze czy w innym stosownym miejscu, na przykład przed ołtarzem) główny szafarz święceń albo zaprasza wyświęconego biskupa, aby zasiadł na katedrze lub prowadzi go na katedrę. W sytuacji, gdy biskup został przeniesiony z innego Kościoła lub też nie otrzymał święceń w swoim kościele katedralnym, w czasie liturgicznego obrzędu objęcia powierzonej mu diecezji, po ogłoszeniu listu apostolskiego i po aklamacji ludu zostaje poproszony przez metropolitę, aby zasiadł na katedrze biskupiej⁶³.

W tym geście liturgicznym o dużym natężeniu eklezjologicznym objawia się wymiar apostolski i eklezjalny urzędu biskupa, którego osoba w ten sposób zostaje włączona w łańcuch sukcesji apostolskiej danego Kościoła partykularnego i staje się gwarantem apostolskości, ponieważ reprezentuje własny Kościół w „communio Ecclesiarum”. W obrzędzie objęcia katedry przez nowego biskupa diecezjalnego nie tylko dokonuje się manifestacja jego władzy pasterskiej i jej wizualizacja wobec zgromadzonej wspólnoty wiernych, ale następuje odsłonięcie jej prawdziwej natury. Władza biskupa diecezjalnego wyraża się w postawie służby na rzecz jedności. Urząd biskupa, jak słusznie zauważa I. Oñatibia, jest urzędem jedności, a jego misja polega na budowaniu więzi komunii wewnątrz owczarni powierzonej jego pasterskiej pieczy i takiej jej formacji duchowej, aby „wszyscy świadomi swoich obowiązków, żyli i działali we wspólnocie miłości” (DB 16)⁶⁴.

M. Miele zwraca uwagę na fakt, iż „Ceremoniał biskupów” w swej charakterystyce teologiczno-prawnej rzeczywistości kościoła katedralnego

---

⁶⁰ PGr 34.

⁶¹ Por. CLPB 47.

⁶² Por. ObŚwBp 91.

⁶³ Por. CLPB 1161.

⁶⁴ Por. I. Oñatibia, art. cyt., s. 38.

w pewnym sensie uzupełnia Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, zwłaszcza jeżeli chodzi o szczególną pozycję kanoniczną, którą on wydaje się zajmować w życiu wspólnoty lokalnej. Według opinii tego autora ceremonia z jednej strony umacnia funkcję jednoczącą kościoła katedralnego, będącą wyrażeniem jakiejś potrzeby głęboko zakorzenionej w genezie eucharystycznej Kościoła partykularnego, z drugiej strony natomiast pozostawia wciąż otwartym problem statusu teologicznego i kanonicznego kościoła konkatedralnego.

Sprawa pozostaje zatem nierozstrzygnięta, ponieważ ani w Kodeksie ani w dokumentach liturgicznych nie ma sprecyzowanej definicji „konkatedry”. Natomiast *Stolica Apostolska* wciąż nadaje taki tytuł w związku z mającymi miejsce translacjami stolic diecezji, chociażby w następstwie praktyki łączenia diecezji ze sobą na zasadzie unii (np. we Włoszech). Pewnym posunięciem w celu udzielenia odpowiedzi na pojawiające się wątpliwości była publikacja dokumentu Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, który zawiera pewne wskazówki na temat celebracji liturgicznych właściwych dla diecezji włoskich połączonych unią⁶⁵. W świetle dyspozycji zawartych w tym dokumencie kościół katedralny w takim przypadku musi być jeden, ponieważ jest on znakiem jedności i centrum życia liturgicznego w danym Kościele partykularnym. Z kolei w kościele konkatedralnym powinna być zachowana ze względów historycznych katedra biskupia jako „świadectwo poprzedniej tradycji”. Na tej katedrze może zasiadać tylko biskup diecezjalny, który ma obowiązek udawać się do konkatedry w celu przewodniczenia celebracjom liturgicznym, jakie rozwijają się tam przy współudziale ludu „jako tradycje i zwyczaje lokalne”. W konkatedrze nie powtarza się jednak liturgicznego rytu objęcia katedry biskupiej przez nowego biskupa diecezjalnego („receptio episcopi in sua cathedrali ecclesia”), gdyż pozostaje on zarezerwowany tylko i wyłącznie dla kościoła katedralnego⁶⁶.

Zakończenie

W odnowionej po Soborze Watykańskim II liturgii osoba biskupa pełni centralną rolę. On jest sakramentalnym zwornikiem jedności, który otwiera Kościół partykularny, powierzony jego pasterskiej pieczy, na komunie

⁶⁵ Por. Congregazione per il Culto Divino, *Normae circa le celebrazioni liturgice proprie delle diocesi italiane unificante con decreto della Congregazione per i vescovi del 30 settembre 1986*, 25 ottobre 1986, „Notitiae” 22 (1986), s. 948-950.

⁶⁶ Por. M. Miele, *Il ministero del vescovo nel Caeremoniale Episcoporum*, w: *Il ministero del vescovo nella vita della Chiesa: figura e figure*, G. Moreschini (red.), Treviso 2002, s. 140-142.

Kościół. Gwarantuje też zachowanie więzi komunii z Biskupem Rzymu i całym Kościołem powszechnym. Biskup na mocy sakry biskupiej partycypuje mocą Ducha Świętego w chrystycznej miłości oblubieńczej. Przez świadectwo autentycznej wiary, jako prawdziwy Oblubieniec Kościoła, wzbudza miłość do wcielonego Syna Bożego wśród tych, do których jest posłany. Celebracje liturgiczne, którym przewodniczy biskup, zwłaszcza w swoim kościele katedralnym są manifestacją tajemnicy Chrystusa i Kościoła oraz istniejącej między nimi więzi nupcjalnej.

Streszczenie

Artykuł ukazuje pewne elementy eklezjologii episkopatu, jakie wyłaniają się z ksiąg liturgicznych odnowionych po Soborze Watykańskim II. Biskup jest oblubieńcem Kościoła, ponieważ od momentu święceń biskupich uobecnia on sakramentalnie w stopniu najwyższym Chrystusa Pasterza i Oblubieńca Kościoła. Chociaż biskup wykonuje swoją posługę uświęcania i kultu w całej diecezji, to jednak kościół katedralny, będący jakby kościołem matką i centrum Kościoła partykularnego, jest miejscem właściwym, w którym on rozwija funkcję „szafarza łaski najwyższego kapłaństwa” wobec swojej owczarni, zwłaszcza gdy przewodniczy liturgii w dniach uroczystych, gdy poświęca olej krzyża oraz udziela święceń. Postać biskupa celebrującego liturgię w kościele katedralnym jest wyjaśniana przez symbolikę elementów przestrzeni liturgicznej. Do tych symbolicznych „ikon” należą m.in.: katedra biskupia, ołtarz, prezbiterium, ambona, chrzcielnica, także zakrystia.

Summary

Ecclesiology of the episcopate in renewed liturgy

The article shows some elements of ecclesiology of the episcopate, which appear in liturgic books renewed after the second Vatican Council. The bishop is the spouse of Church, because since the moment of bishop ordination he represents Christ the Shepherd and the Spouse of Church on the highest level. Although the bishop does his duties connected with sanctification and worship in the whole diocese, it is the cathedra church which is somehow mother church and the centre of particular church and it is the proper place where it develops its function of the minister of the grace of the high priesthood for its sheepfold, especially when he leads the liturgy

on special celebratory days, blesses the oil of chrism and administrates the sacred ordinations.

The figure of the bishop who administrates liturgy in cathedral church expresses its whole imagery through its presence in icons of liturgic space to which belong bishop's cathedra, presbyterium, ambo or amboes, baptismal bowl and sacristy.